

A TÖRTÉNELEM NAGY REJTÉLYEI

Raszputyin és a cár utolsó napjai

Kossuth

Raszputyin és a cár utolsó napjai

Kossuth Kiadó

Raszputyin árnyéka

Grigorij Jefimovics Raszputyin 1903-ban egy szibériai kunyhóból érkezett Szentpétervárra. Tizenhárom évvel később meggyilkolták, s az akkor már II. Miklós cár és Alekszandra cárné „kedves barátjává” avanszált szerzetest így festette le egy felső osztálybeli hölgy: „Félhomállyá vált, amely beborítja egész világunkat, és beárnyékolja a napot.” Halála után nem sokkal megdőlt a Romanov-dinasztia háromszáz éven át tartó uralma. Szentpétervárból, amelynek mulatóiban, szalonjaiban és közfürdőiben Raszputyin szelleme diadalmaskodott, hamarosan Leningrád lett.

Raszputyin személyével kapcsolatban számtalan mítosz kering. „Őrült szerzetesnek”

nevezték, de egyáltalán nem volt őrült. Elképzelhetetlen mértékben iszákos és nőbolond volt, ahogyan munkakerülő, éles elméjű és intelligens is. A történelem fontos eseményeinek felismerésében nagyobb éleslátás jellemezte, mint cári patrónusait és sok más politikust. Kérlelte az uralkodót, hogy legyen megértőbb a parasztsággal és a kisebbségekkel, és hogy akadályozza meg Oroszország háborúba lépését Németország ellen.

Bár hivatalosan sosem szentelték szerzetessé, kétségtelenül spirituális közszereplő volt, aki *sztarecként*, az ortodox egyház szent embereként gyakorolta tevékenységét, és mint lelki tanácsadó bejárta Oroszország végeláthatatlan vidékeit. Erős karizmával bírt, amelyet fegyverként használt előkelő származású hódolói megnyerésére. És bár erkölcstelen életet élt, szerette a gyermekeit, s meglepően

kedves és rendkívül nagylelkű volt a védte-
nekkal szemben. És mindemellett bátor, aki
dühödten harcolt az életéért; még akkor is,
amikor arisztokrata gyilkosai megpróbálták
méreggel végezni vele, lőtték rá, majd vízbe
fojtották.

Nincs bizonyíték arra, hogy tagja lett volna
a *hlisztek* szektájának, amely egyike volt a cári
Oroszország primitív és orgiasztikus vallási
csoportjainak. Hipnotizőr sem volt, aki kénye-
kedve szerint irányította volna Alekszandra
cárnét. Képes volt ugyanakkor arra, hogy
ellazítsa a fiatal trónörökös, Alekszej cárevi-
cset, amikor hemofiliás rohamok fenyegették.
Bámulatosan megnyugtató hatással volt
a fiúra, így enyhítette a fájdalmát, sőt elérte,
hogy elaludjon, és visszanyerje az erejét.
Gyakran ezzel magyarázták, miért gyakorolt
Raszputyin olyan nagy befolyást Miklósrá
és Alekszandrára. Kétségtelen, hogy ezáltal
megerősítette hatalmát a cári pár felett,
mindazonáltal a Romanovok tragédiájának oka
nem pusztán Raszputyinban keresendő.

Önmagában a kis Alekszej vérzékenysége
nem kergette volna Alekszandrát Raszputyin
karjai közé. A cárné rajongást érzett a „szent
emberek” iránt. 1901-ben, még Alekszej
megszületése előtt megszállottja lett egy
„dr. Philippe-nek” nevezett francia kuruzsló-
nak, akiben csalódott. A cárné életében lévő
úrt Raszputyin 1903-as érkezése töltötte ki.

A férfi a cári birodalom hanyatlásának ele-
ven megtestesítője volt: kócosan, paraszting-
ben, csizmában és kabátban kószált a város-
ban, hajnalban dülöngélve került elő a bordély-
házakból. Neve voltaképpen a gonosz szino-
nimájává vált. „Raszputyin Európa számára

csak egy anekdota volt, nem egy tény.

Számunkra nem pusztán tény, hanem egy teljes
korszak volt” – mutatott rá egy kortárs.

A Romanov-dinasztia bukását a bolsevik
forradalom okozta, de az uralkodópár felelős-
sége is felvethető a drámai történelmi esemé-
nyek bekövetkeztében. A tehetséges férfiakra
féltékeny, az eszmék iránt közömbös Miklós
ellenségesen fogadott minden tanácsot,
a neuraszténiás, a világtól elzárkózó Alek-
szandra pedig sosem tudta megszerettetni
vagy elfogadtatni magát az orosz néppel.

Brian Moynahan

A *The Times* napilap újságírójaként és a *The Sunday Times*
európai kiadójaként dolgozott. A XX. századi orosz történel-
met a *The Russian Century: A History of the Last Hundred*
Years című művében dolgozta fel. *Rasputin: The Saint*
Who Sinned címmel írta meg a szerzetes életrajzát.

SZENT MIKLÓS-KOLOSTOR

Verhoturje település az orosz ortodox egyház egyik legfontosabb vallási központja. Raszputyin az első misztikus élményeit ebben a híres kolostorban élte át.

8.
oldal

Bevezető

22.
oldal

Ki volt Raszputyin gyilkosa?

24.
oldal

Csodatevő volt Raszputyin?

30.
oldal

Raszputyin és a *bliszt* szekta

Törvénytelen gyermek volt Alekszej cárevics?

32.
oldal

V. György elárulta II. Miklós cárt?

36.
oldal

Egyéb hipotézisek

40.
oldal

Együtt egy sötét végzet felé

A rejtélyes Raszputyin egy vészterhes történelmi korszakban, az orosz cári család félelmeit és aggodalmát kihasználva szerzett óriási befolyást a szentpétervári udvarnál.

Lelkem! Imádkozom Istenhez, hogy megértsd, milyen sokat ér Barátunk támogatása. Nem tudom, mi lenne velünk nélküle. Ő erősségünk és támaszunk.”

Az idézet egy levélből való, amelyet Alekszandra Fjodorovna (1872–1918), Oroszország cárnéja írt férjének, Nyikolaj Alekszandrovics Romanovnak (1868–1918), minden oroszok cárijának, aki II. Miklós néven uralkodott. A levélben „barátunk”-ként említett személy Grigorij Jefimovics Raszputyin (1869–1916). Alekszandra Fjodorovna szavai a történelem egyik legnagyobb rejtélyéhez kapcsolódnak: hogyan tudott egy tanulatlan, képmutató és züllött parasztember kivételes befolyást gyakorolni a világ egyik leggazdagabb uralkodópárjára a XX. század elején? Könyvek százait adták ki, amelyek – egymásnak ellentmondva – hol

vakmerő komédiásként vagy természetfölötti misztikusként, hol kegyetlen hipnotizőrként vagy bölcs szerzetesként mutatták be Raszputyint. Annak ellenére, hogy számtalan jellemzés született a királyi levéltárak, személyes naplók és a titkosítás alól feloldott korabeli dokumentumok kutatása során, a nagy kérdés megválaszolása továbbra is várat magára.

NEHÉZ GYERMEKKOR

Raszputyin és az orosz uralkodók sorsa már azelőtt összekapcsolódott, hogy találkoztak volna.

Grigorij Jefimovics Raszputyin egy Pokrovszkoje nevű kis, rendkívül szegény szibériai faluban született. Gyermekkorában gyakran kapott testi fenyítést.

Állítólagos gyermekkori látomásainak és okkult tudásának köszönhetően a falubeliek számára másnak tűnt, mint a többi gyerek, s némelyek az Úr ki-

választottját látták benne. Később, a vallás iránti vonzódása miatt, ez a nézet általánossá vált. Raszputyin hosszú órákat töltött el a faluján átutazó sztarecekkal, akik életüket Istennek szentelő aszkétákként vándoroltak, s élelemért és szállásért cserébe hirdették az egyház tanait. A *sztarec* szó agg férfit jelent, de így nevezték a köztiszteletben álló, bölcs és szent életű, általában idősebb szerzeteseket is. Elbeszéléseiket hallgatva Raszputyin egyre növekvő érdeklődést mutatott tudásuk iránt. A csodatevő remeteként híressé vált Raszputyin eközben kicsapongó életet élt – verekedett, mértéktelenül ivott, titokzatos utazásokat tett, vad szexuális kalandokba keveredett. Családnevéhez hűen igazi *raszputyik* volt: erkölcsetlen, feslett és züllött ember.

Alejandra Vallejo-Nágera szerint tizenhat éves korában – amikor hét asszony megerőszkolta – traumatikus szexuális

AZ OROSZ CÁRI CSALÁD

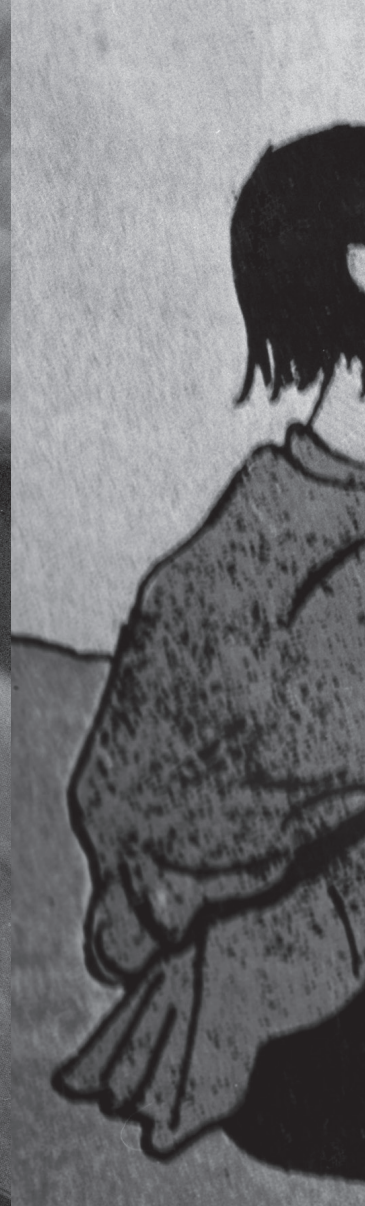
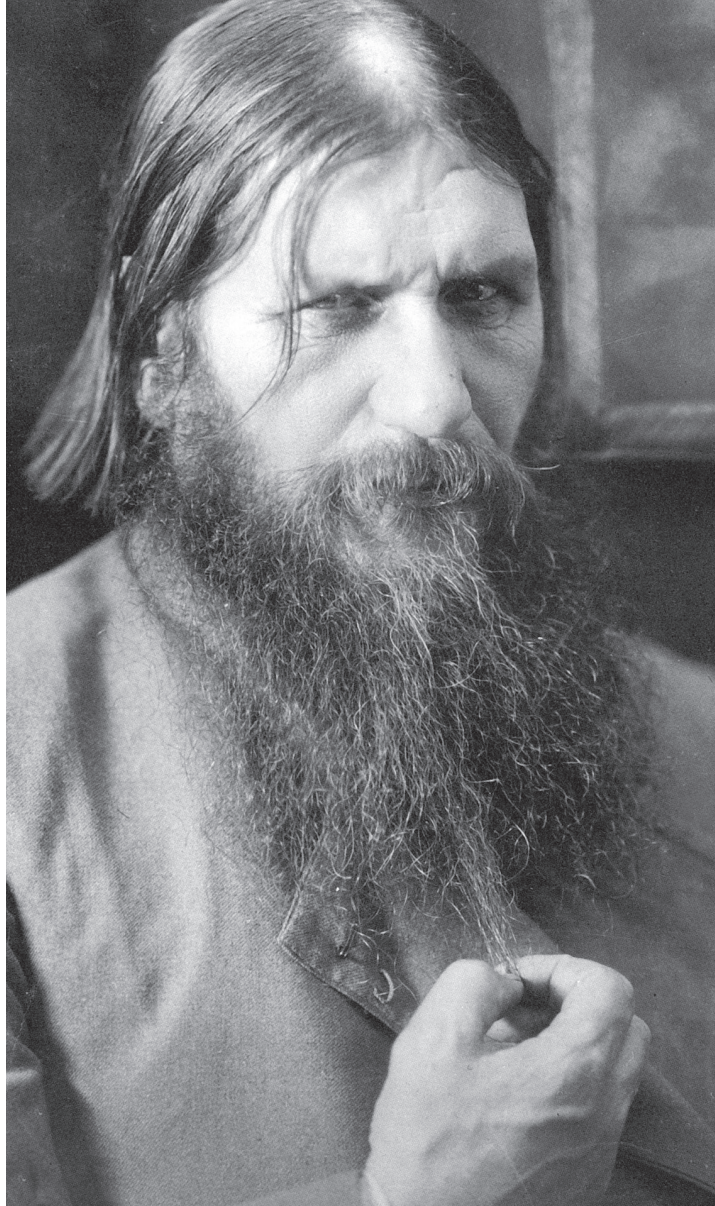
Elöl II. Miklós, Alekszej trónörökös és Alekszandra Fjodorovna cárné, mögöttük az uralkodópár négy lánygyermeke: Olga, Tatyjana, Marija és Anasztaszija.

élményben volt része, ami elősegítette későbbi elmezavarának kifejlődését. Raszputyin nagy dolgokról álmodozott. Narcisztikus személyiségzavarral élt, s folyton kereste annak a módját, miként tudná uralni a környezetét. Három hónapot töltött a verhoturjei kolostorban, ahol véget ért ifjúkora vad, féktelen időszaka, és a helyét lelkileg mélyen megélt miszticizmus vette át. Raszputyin meggyőzte magát, hogy Isten olyan látnoki képességet ad neki, amellyel beleláthat a szenvedők lelki sebeibe, hangja pedig csillapítani tudja majd mások szenvedését. Isten kiválasztottjaként tekintett saját magára.

1889-ben feleségül vette Praszkovja Dubrovinát, akitől három gyermeke született: Dmitrij (1895), Matrjona (1898) és Varvara (1900). 1903-ig az ortodox egyház számos szent helyére zarándokolt el – járt Görögországban, és a Szentföldre is eljutott. Remetelakokban, kolostorokban, megszentelt helyeken szállt meg, mindig gyalog járt; rejtélyessége hozzájárult személyes mítoszának kibontakozásához.

A XX. század küszöbén Raszputyin már egy „szent ember”, misztikus tanok tudója, de egyúttal tekintélyes egyházi ember – egy kazanyi pap ajánlólevelet írt a szentpétervári teológiai akadémiának, amelyben becsületes sztareként, tapasztalt látnokként és meggyőződéses szent emberként jellemezte. Raszputyin a nagy lépés megtevése előtt állt.

A CÁR ÉS A CÁRNÉ

A fiatal Hessen-Darmstadt Alexandra hercegnő 1894-ben házasságkötésre készült Miklós cáreviccsel, a földkeresség egyik legtekintélyesebb császári trónjának várományosával. A szigorú arckifejésű, mélyen vallásos lány energikus egyéniség volt, akinek orosz földön ellenséges fogadtatásban volt része. A Romanov-család bizalmatlan volt az idegen német nővel szemben, aki nem ismerte az orosz szokásokat. A könnyelmű és engedékeny fiatal Miklósról hirtelen zúdult rá az uralkodás felelőssége, amire

nem volt felkészülve. Édesapja, III. Sándor cár, 1894. november 1-jén váratlanul elhunyt, és neki kellett átvennie a cári trónt. Még ugyanabban a hónapban feleségül vette Alexandrát. Nagyon szerelmesek voltak egymásba, ám az udvari élet nem kedvezett a fiataloknak. Az újdonsült cárné hamarosan szembekerült anyósával, aki továbbra is irányító szerepet kívánt betölteni Miklós mellett.

A konfliktusok rendszeressé váltak. Alekszandra Fjodorovna üldözöttnek érezte magát: kritizálták

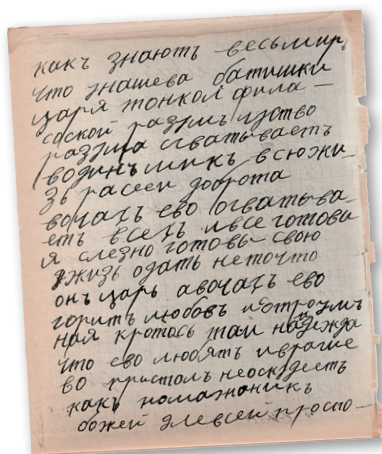
RASZPUTYIN

A szerzetes a szakállát simítja – gyakran tett ilyen mozdulatot. A felvétel 1916-ban, néhány hónappal a halála előtt készült.

AZ UDVAR FEJEDELME

Egy kiadványhoz készült illusztráció a cári Oroszország utolsó éveiből: a cár Raszputyin furulyamuzsikájára táncol.

RASPUTYIN NAPLÓJA

A szerzetes saját kezűleg írt naplójának egyik oldala. Irni már Szentpéterváron tanult meg.

egyszerű öltözetéért, mogorvaságáért, és mert kevés szeretetet mutatott az orosz nép iránt. A fiatalasszony elszigetelődött, és nem értette, miért nem szeretik. Eközben Miklóst a határozatlansága akadályozta a döntéshozatalban. Olyannak tűnt, mint aki menekülni akar az államügyek elől, ezért gyávanak és befolyásolhatónak bélyegezték. Mindenben engedett despota hajlamú feleségének, aki nem bízott meg senkiben, és csak magában hitt. Fanatikus miszticizmustól áthatva segítette férjét, hogy az elviselje uralkodói kötelezettsé-

geinek súlyát. A hivatalukból elmozdított cári tanácsadók nyílt tüzenetben fogalmazták meg véleményüket a cárnéről: „Alekszandra nagyobb zsarnok, mint Nagy Péter, és valószínűleg kegyetlenebb, mint amilyen Retteggett Iván volt. Legfőbb vonása a korlátozott gondolkodás, miközben nagyon intelligensnek képzelet magát.”

A cári Oroszország sorsa volt immár a kérdés, a monarchiáé, amely elutasította a nyugatiasodást. Az ország a kiéleződő társadalmi konfliktusok melegágyává vált.

A cárné 1895 és 1901 között két évente esett teherbe, és négy lánygyermek született: Olga Nyikolajevna Romanova (1895–1918), Tatyjana Nyikolajevna Romanova (1897–1918), Marija Nyikolajevna Romanova (1899–1918) és Anasztaszija Nyikolajevna Romanova (1901–1918). De hiányzott a fiú trónörökös, akinek érkezésére Alekszandra megszállottan vágyott.

Az orosz udvar korábban is híres volt okkultizmusra való fogékonyságáról, számos palotában rendeztek éjszánként asztaltáncoltató,

A cár barátai és ellenségei

A politikai szövetségek átláthatatlanul fonták be a cári udvart. Egy feszültségektől terhes korszakban, amely az első világháborúhoz és az 1917-es októberi forradalomhoz vezetett, számtalan rossz bel- és külpolitikai döntés született.

A cári család és a veszélyes kapcsolatok

A cári udvar politikusai attól tartottak, hogy a szibériai paraszt óriási befolyása lejáratja a Romanov-házat, a cári párt, és lerombolja az amúgy is súlyos válsággal küzdő monarchia tekintélyét.

BEFOLYÁSOS SZEMÉLYEK A CÁRI UDVARBAN

Vlagyimir Dzsunkovszkij (1865–1938)
Belügyminiszter-helyettes és a cári politikai rendőrségének főnöke, aki megpróbálta lejáratni Raszputyint.

Julija Alekszandrovna von Dhen (1888–1963)
Alekszandra Fjodorovna cárné bizalmasa.

Jelizaveta Fjodorovna (1864–1918)
A cárné testvére. Összeveszett vele, amikor arra kérte, hogy száműzze Raszputyint.

Feliks Juszupov herceg (1887–1967)
Raszputyin gyilkosa.

Irina nagyhercegnő (1895–1970)
II. Miklós cár unokahúga. Érdekházasságot kötött Feliks Juszupov herceggel.

Viktória brit királynő (1819–1901)
„Európa nagyanyjának” nevezték. Alekszandra Fjodorovna a királynő 34 unokájának egyike.

VII. Eduárd brit király (1841–1910)
Viktória királynő legidősebb fia és utódja. II. Miklós cár nagybátyja volt.

V. György brit király (1865–1936)
II. Miklós unokafivére és barátja.

VIII. Frigyes dán király (1843–1912)
III. Sándor cár sógora és fia, Miklós cár nagybátyja.

II. Vilmos német császár (1859–1941)
Az orosz cár és cárné unokatestvére. Szembekerült velük az első világháborúban. Ő volt az utolsó német császár.

TOVÁBBI FONTOS KAPCSOLATOK OROSZORSZÁGBAN

Feofán pátriárka (18??–191?)
Alekszandra cárné gyóntatója, a szentpétervári papnevelő intézet rektora. Raszputyin vallásos áhitatától elragadtatva bevezette őt az egyházi körökbe.

Makarij atya (18??–19??)
A híres remete Raszputyin lelkiatyja volt a verhoturjei kolostorban. Tőle szerezte vallási ismereteit.

Szergej Nyikolajevics Bulgakov (1871–1945)
A szentpétervári teológiai szeminárium rektora, aki a bolsevikokkal konspirált. Évekkel később őt nevezte ki Sztálin minden oroszok legfőbb pátriárkájának.

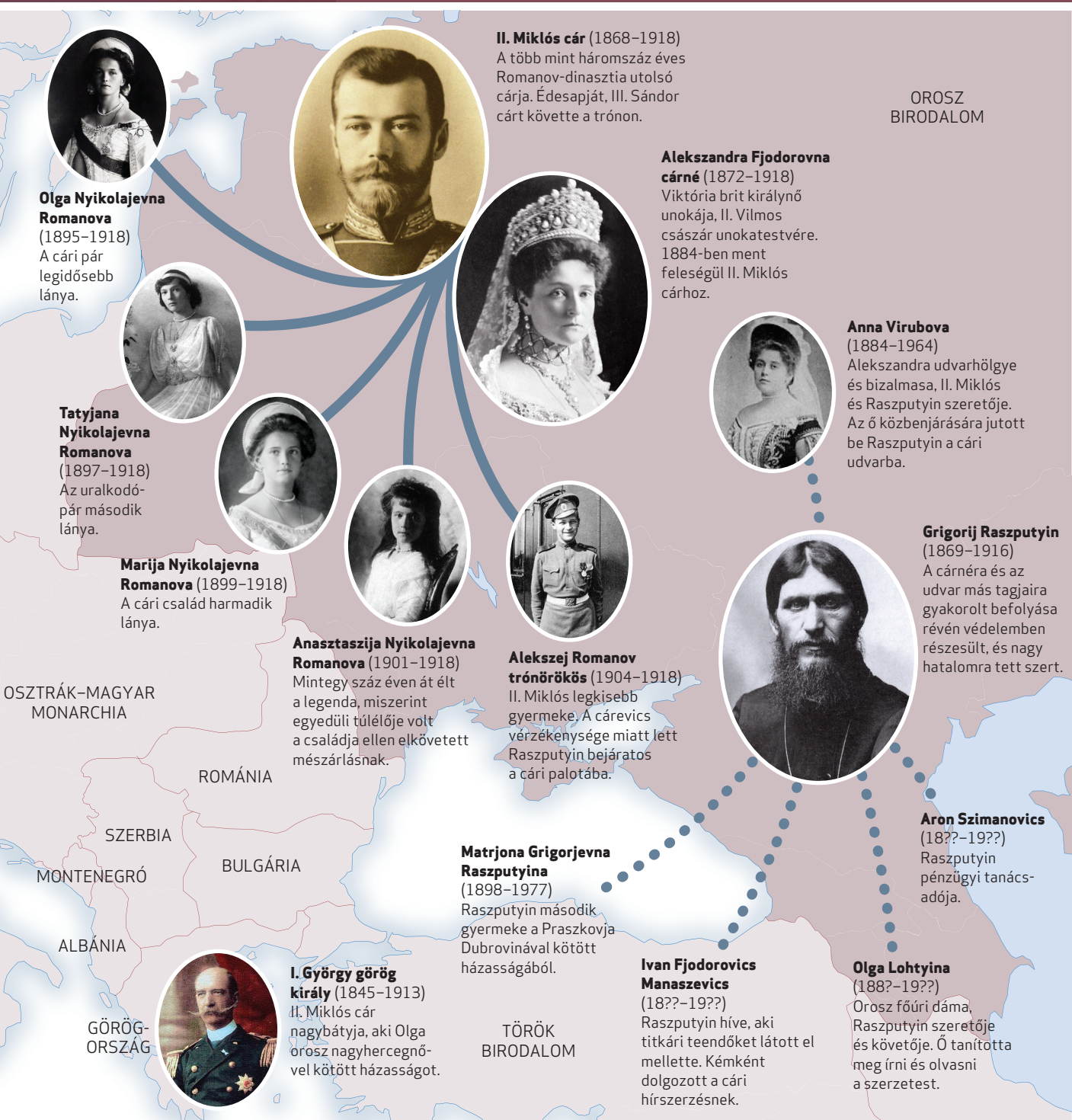
Alekszandr Fjodorovics Kerenszkij (1881–1970)
Az 1917-es februári forradalom vezéralakja, aki lemondatta II. Miklós cárt. Az ideiglenes kormány elnöke volt az októberi bolsevik forradalomig.

rejtélyek

Hogyan próbálta megmenteni Kerenszkij a politikai ellenfelének számító cár életét?

1917-ben Kerenszkij miniszterelnök utasítást adott, hogy a Carszkoje Szelóban fogva tartott cári családot a szibériai Tobolszkba szállítsák. Azzal a titkos szándékkal tette ezt, hogy az utazást felhasználva kijuttassa a neves személyeket az akkor japán irányítás alatt álló Mandzsúriába. A családot szállító vonatra a Japán Vöröskereszt Missziójának plakátját ragasztották. A bolsevikok azonban felfedték a tervet, megállították a vonatot, a foglyokat pedig leszállásra kényszerítették.

Olga Nyikolajevna Romanova (1895–1918)
A cári pár legidősebb lánya.

II. Miklós cár (1868–1918)
A több mint háromszáz éves Romanov-dinasztia utolsó cárja. Édesapját, III. Sándor cárt követte a trónon.

Alekszandra Fjodorovna cárné (1872–1918)
Viktória brit királynő unokája, II. Vilmos császár unokatestvére. 1884-ben ment feleségül II. Miklós cárhoz.

OROSZ BIRODALOM

Tatjana Nyikolajevna Romanova (1897–1918)
Az uralkodópár második lánya.

Marija Nyikolajevna Romanova (1899–1918)
A cári család harmadik lánya.

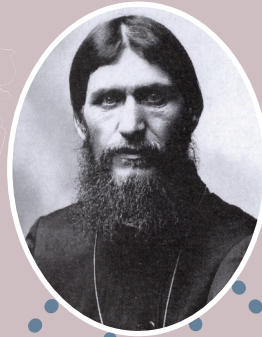
Anasztaszija Nyikolajevna Romanova (1901–1918)
Mintegy száz éven át élt a legenda, miszerint egyedüli túlélője volt a családjá ellen elkövetett mészárlásnak.

Alekszej Romanov trónörökös (1904–1918)
II. Miklós legkisebb gyermeke. A cárevics vérzékenysége miatt lett Raszputyin bejáratos a cári palotába.

Anna Virubova (1884–1964)
Alekszandra udvarhölgye és bizalmasa, II. Miklós és Raszputyin szeretője. Az ő közbenjárására jutott be Raszputyin a cári udvarba.

Grigorij Rasputin (1869–1916)
A cárnéra és az udvar más tagjaira gyakorolt befolyása révén védelemben részesült, és nagy hatalomra tett szert.

I. György görög király (1845–1913)
II. Miklós cár nagybátyja, aki Olga orosz nagyhercegnővel kötött házasságot.

Matrjona Grigorjevna Raszputyina (1898–1977)
Raszputyin második gyermeke a Praszkovja Dubrovinával kötött házasságából.

Ivan Fjodorovics Manaszevics (18??–19??)
Raszputyin híve, aki titkári teendőket látott el mellette. Kémként dolgozott a cári hírszerzésnek.

Aron Szimanovics (18??–19??)
Raszputyin pénzügyi tanácsadója.

Olga Lohtyina (188?–19??)
Orosz főúri dáma, Raszputyin szeretője és követője. Ő tanította meg írni és olvasni a szerzetest.

TÖRÖK BIRODALOM

OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIA

ROMÁNIA

SZERBIA

BULGÁRIA

MONTENEGRÓ

ALBÁNIA

GÖRÖG-ORSZÁG

halottlító szeánszokat. Mindez csak felerősödött, amikor Hesseni Alexandra német hercegnő lett az új cárné. A vallásosság és az ezotéria közti határok kezdtek elmosódni. Alekszandra Fjodorovna meggyőzte Miklóst, hogy a hőn vágyott fogantatáshoz csodatevő szent emberek közbenjárásáért folyamodjanak.

AZ UTAK TALÁLKOZNAK

1903-ban az udvari orvosok közölték a cárral, hogy a felesége neurotikus, ezért pihenést javasolnak neki. A fiúgyermekre vágyó Alekszandra udvarhölgyei tanácsára jósokhoz és javasasszonyokhoz fordult segítségért. Sarlatánok sora vonult fel a palotában, köztük Olga, az epilepsziás rohamoktól gyötrődő varázslónő, a süketnéma, nyomorék Kolja, aki – állítása szerint – tivöltözés és köpködés útján beszélt Istennel. A cárné vendége volt Philippe, a Párizsban levitézlett francia kuruzsló is. Ő kézzrátévással „gyógyított”, és álterhességet előidézve a cárnénál hónapokon át elhitette vele, hogy várandós. Miközben az uralkodópár minden gondolatát a csodavárás kötötte le, Szentpétervárra érkezett a teológiai akadémia ortodox vezetőinek bizalmát élvező Raszputyin. A cárné gyóntatója, Feofán püspök olyan embernek ítélte a szerzetest, aki a tiszta hitről tesz tanúbizonyságot.

A cárevics Alekszej Nyikolajev Romanov megszületése 1904-ben örömteli pillanat volt. Sokan reménykedtek abban, hogy a trónörökös elhozza azt a nyugalmat, amelyre anyjának oly nagy szüksége lett volna. De csak rövid ideig tartott a megkönnyebbülés: a gyermek pelenkáin megjelenő vércseppek gyógyíthatatlan betegséget jeleztek. A kis Alekszej a cárné naganyjától, Viktória királynőtől eredeztethető örökletes betegségben, vérzékenységben szenvedett. A büntudattól összeomló Alekszandra ismét az ezotéria felé fordult: gyógyító mágust kezdett keresni kisfia számára. Ekkor mutatták be neki Raszputyint, s e találkozás fordulatot hozott a cári család életében. A szerzetesnek

sikerült enyhíteni a cárevics szenvedésein, és ezzel mindörökre elnyerte Alekszandra szívét és lelkét. Raszputyin („Barátunk”) nélkülözhetetlenné vált a cárné életében, a házasságában és a férje fölötti gyakorolt hatalma révén az állami döntésekben. Rendkívüli tanácsadó lett a hivatalnokok kinevezésében, a belpolitikai és gazdasági rendelkezések meghozatalában, sőt még a külügyekben is.

A cárné maga mellett tartotta, és fanatikus áhítattal viseltetett iránta: bármit mondott vagy cselekedett Raszputyin, Alekszandra mindig talált rá egy idealizált magyarázatot. A cárné hatására maga a cár, valamint asszonyok sokasága került Raszputyin hálójába, akiket feltehetően fizikai erejével, elementáris érzékiségével és elbűvölő misztikus beszédével nyűgözött le. Szentpétervári udvarhölgyek és utcanők sokasága élte ki szexuális vágyait Raszputyinnal, arra viszont nincs bizonyíték, hogy a cárné is a szeretője lett volna. A szibériai szerzetes minden orgiát vezeklési szertartássá változtatott, amelyben ő volt Isten közvetítője a bűnbocsánat elnyeréséhez. Minél több a bűn, annál több a megbocsátás.

Edvard Radzinszkij szerint „1910 táján lassacskán mindenki szembefordult Raszputyinnal: a forradalmi baloldal, a jobboldal és a monarchisták, valamint a paraszt kegyencet gyűlölő udvar. Az egyházi személyek – akik meg voltak győződve arról, hogy Raszputyin a hliszt szekta tagja – szintén ellenségei lettek, ahogyan a legnevesebb tábornokok is, mivel ismerték a szerzetes háborúellenes nézeteit, továbbá Sztolipin miniszterelnök, sőt a cárné lánytestvére is.”

Ám Raszputyin ekkor már nem az a szibériai muzsik volt, mint megérkezésekor. Írni és olvasni évekkorábban megtanult, ravaszul és ügyesen mozgott a társasági intrikák megosztotta udvarban, ami feltehetően szeretőjének, Olga Lohtyinának volt köszönhető. A szerencsétlen asszony, aki szinte bálványozta őt, züllötten és megtévelyodva fejezte be életét.

Robert K. Massie 1929

Robert Kinloch Massie történész, újságíró, író a *Newsweek* hírmagazin állandó munkatársa volt. Hemofiliás gyermekének születését követően írta meg az utolsó orosz cári pár életrajzát, amelynek a *Miklós és Alekszandra* címet adta. Ennek alapján készült az 1971-ben két Oscar-díjat nyert, azonos című film forgatókönyve. Az életrajzi mű folytatásaként 1995-ben jelentette meg *A Romanovok – Az utolsó felvonás* című könyvét, amely már tartalmazta az utolsó cár családjára vonatkozó újabb kutatásait.

DÍJNYERTES

A Franciaországban letelepült Massie-t nagyon érdekelte az orosz történelem. 1981-ben Pulitzer-díjjal jutalmazták a *Nagy Péter élete és kora* című életrajzi művéért.

Alejandra Vallejo-Nágera

1958

Újszerű megközelítéssel vette görcsö alá a Raszputyin-jelenséget és a szélhámos szerzetesnek a cári udvarhoz fűződő kapcsolatát. Juan Antonio Vallejo-Nágera spanyol pszichiáter és író lánya a kutatásait *A történelem örüllői* című könyvében publikálta, amely edesapja és szintén pszichiáter nagyapja *Híres örültek* címmel megjelent munkájának folytatása.

MÁS MEGKÖZELÍTÉS

Vallejo-Nágera nem klinikai elemzést készített a vizsgált személyekről, hanem személyiségüket boncolgatva próbálja megérteni viselkedésüket.

Edvard Radzinszkij

1936

A legújabb kori orosz történelem tudósa, aki sokoldalú munkássága révén elismert szerző. Író, dramaturg, producer és forgatókönyvíró, *A történelem rejtélyei* című nagy sikerű sorozat alkotója. A XX. századi Oroszország levéltári és sajtóanyagá-

nak feltárásával foglalkozott, különös tekintettel az első két évtized nagy horderejű eseményeire. Kutatásaiából több könyv is született: *Az utolsó cár – II. Miklós élete és halála*, *Cár – Miklós és Alekszandra elveszett élete*, *Raszputyin – A titkos archívumok*. E könyvek mindegyikében olyan tényeket

tár fel, amelyek árnyalják a fenti személyek közötti kapcsolatokra vonatkozó korábbi elméleteket. Az utóbbi években – a birtokába került bizalmas iratok alapján – leleplezte a Lenin halála utáni Szovjetunióban kibontakozó hatalmi harcot, valamint Sztálin politikai szándékait és tetteit.

KUTATÓ

Raszputyin – Az utolsó szó című művében Radzinszkij hatalmas forrásanyagot használt fel. Az általa „aktának” nevezett dokumentációhoz barátja, a gondokaművész Msztyiszlav Rosztropovics segítségével jutott hozzá, aki azt a Sotheby’s aukciós ház árverésén szerezte meg.

„1914 elején Raszputyin testileg és lelkileg válságos állapotba került. Mindennapossá vált, hogy meztelenre vetkőzött, »ájtatoskodó, ostoba asszonyok« keringték körül.” (E. Radzinszkij)

Henri Troyat

1911–2007

Levon Aslani Thorosian francia állampolgárságú történész és író egy örmény származású, gazdag kereskedőcsaládban született Moszkvában, és egész életében Henri Troyat álnéven írt. Az 1917-es októberi forradalom után – amikor mindössze hat éves volt – családja emigrálni kényszerült Oroszországból. Szülőföldjére soha többé nem volt hajlandó visszatérni. Műveiben a hatalmas eurázsiai ország történelmét boncolja. A mindenkori Oroszország történelmi személyiségeit Troyat életrajzi kutatásainak főszerzői között találjuk: *Nagy Katalin* (1977), *Nagy Péter* (1979), *II. Miklós* (1991) és *I. Miklós* (2000). Dosztojevszkij, Tolsztoj és Gogol tisztelőjeként terjedelmes életrajzi írásokat szentelt e nagy orosz íróknak.

Valamennyi művét francia nyelven írta. Munkássága elismeréseként 1959-ben a Francia Akadémia a tagjai közé választotta.

ÉLETRAJZÍRÓ

Troyat 2001-ben adta ki a *Rettenetes cárnők* című könyvét, amelyben a XVIII. századi orosz uralkodónők életét mutatja be, majd három évvel később *Raszputyin – Oroszország az Isten és az ördög között* címmel megírta a szerzetes életrajzát.

A cári rezidencia

Az orosz uralkodócsalád a szentpétervári Téli Palotában és a közeli Carszkoje Szelóban, a Nagy Péter cár idején épült kisvárosban rendezte be udvartartását. Carszkoje Szelo kétszáz éven át a cárok kedvelt nyári tartózkodási helye volt. II. Miklós családja a klasszicista stílusú Sándor-palotában talált otthonra.

Az utolsó orosz cár palotái

A szentpétervári Téli Palota (jelenleg Ermitázs) 1732-ben épült, és II. Miklós cár családi rezidenciájaként szolgált 1894 és 1904 között. Az uralkodócsalád biztonsági okokból döntött úgy, hogy kiköltözik a várostól mintegy 25 kilométerre fekvő Carszkoje Szelo ('cári falu') egyik épületébe, a Sándor-palotába.

ELHELYEZKEDÉS

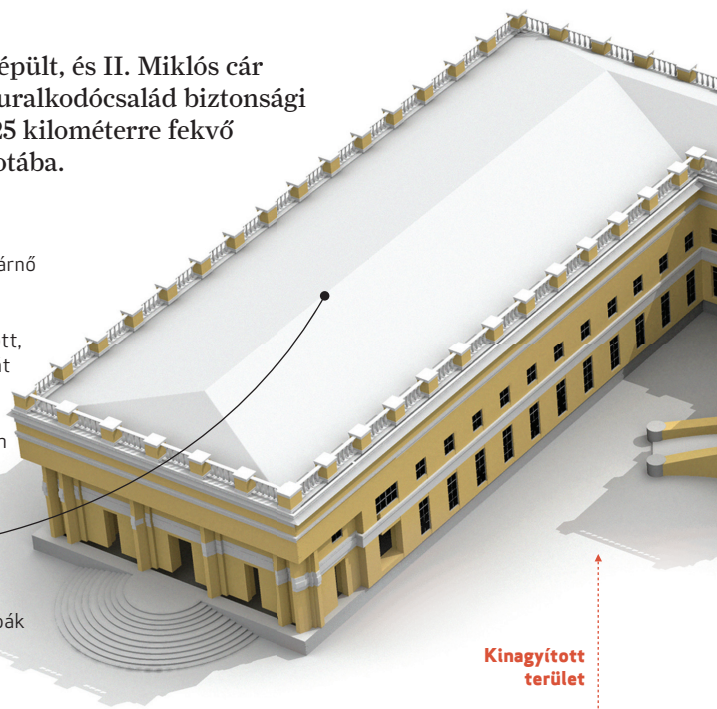

SÁNDOR-PALOTA

A klasszicista épület Nagy Katalin cárnő megrendelésére készült. Az olasz Giacomo Quarenghi által tervezett remekmű építése négy éven át tartott, és 1796-ban fejeződött be. A palotát a cárnő az unokájának, a későbbi I. Sándor cárnak ajándékozta. Az 1905 és 1917 közötti időszakban ez a palota volt II. Miklós cár és családjának állandó lakóhelye.

Északnyugati szárny

Itt helyezték el a vendégeket és az alkalmazottakat. Hálószobák, biliárdterem, ebédlő és dolgozószobák álltak a cárok látogatóinak rendelkezésére. E palotaszárny jobb oldali szögletében volt Marija Fjodorovna hálószobája, ahol II. Miklós született.

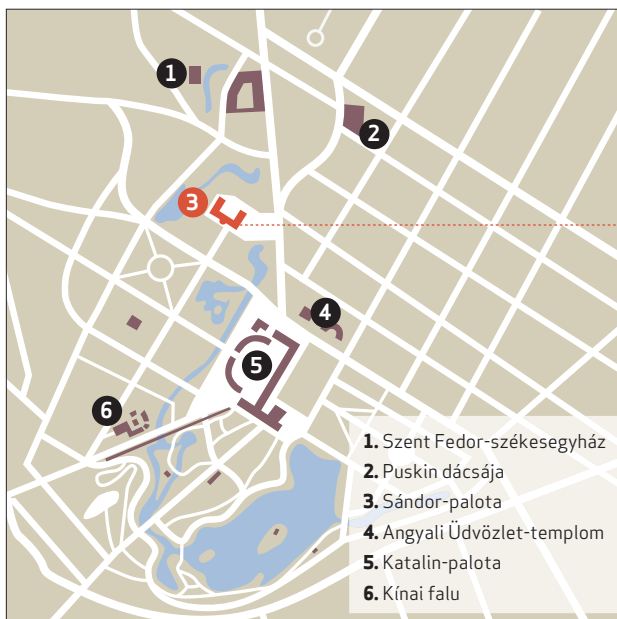

Kinagyított terület

SENTPÉTERVÁR TÉRKÉPE

CARSZKOJE SEZLO TÉRKÉPE

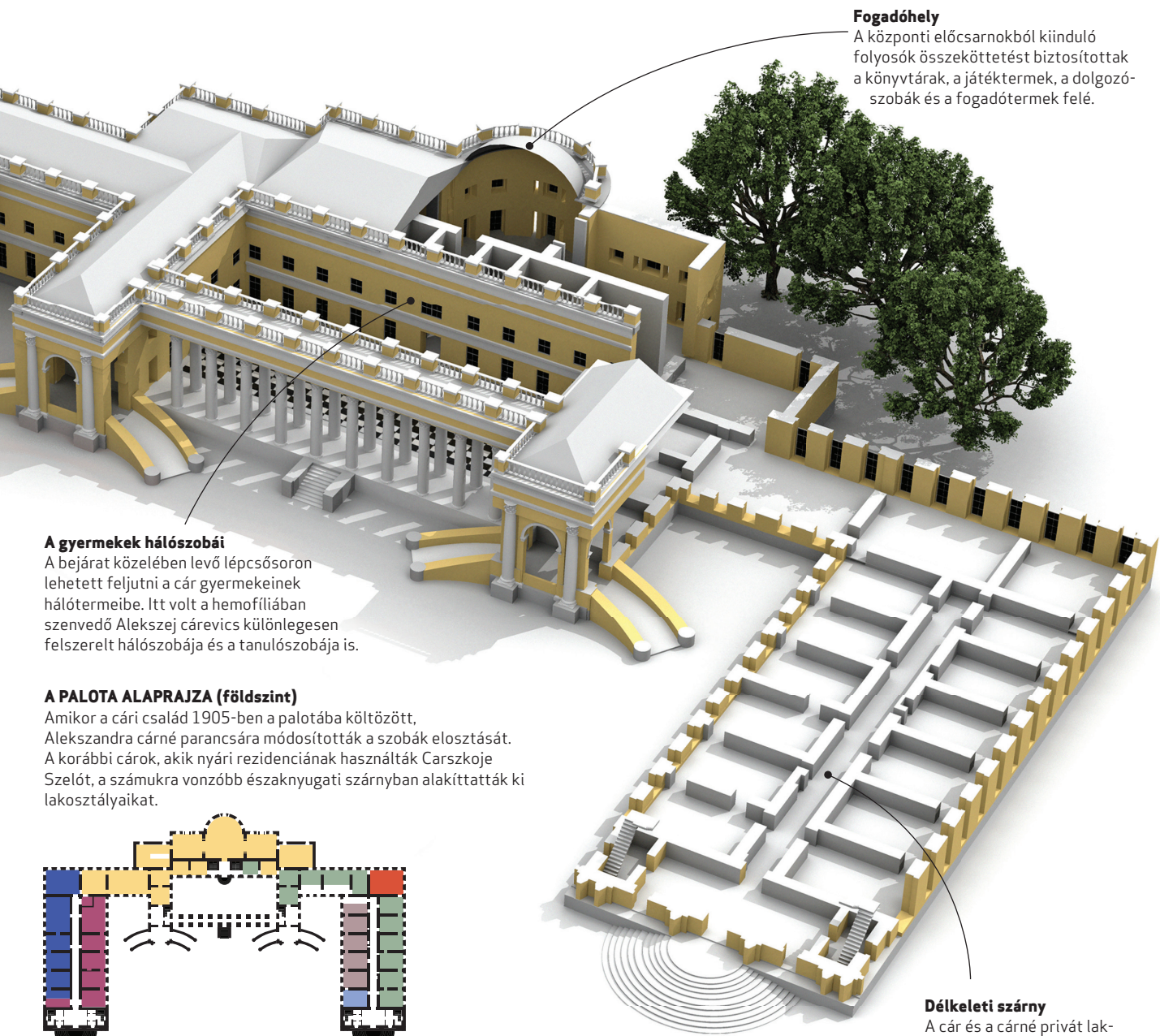

rejtélyek

Megtalálták a nácik a cárok kincseit Oroszország német megszállása idején?

Leningrád (korábban Szentpétervár) 1941-es német ostroma idején a nácik elfoglalták Carszkoje Szelót, és kifosztották palotáit. A Sándor-palota cári hálótermében olyan titkos rejtékhelyre bukkantak a kárpittal fedett fal mögött, amely 25 éven át észrevétlen maradt a szovjetek előtt. Amikor az oroszok visszafoglalták a palotát, a megbontott falrészben üreg tátongott. Soha nem derült ki, megtalálták-e a németek a cári kincseket.

Fogadóhely

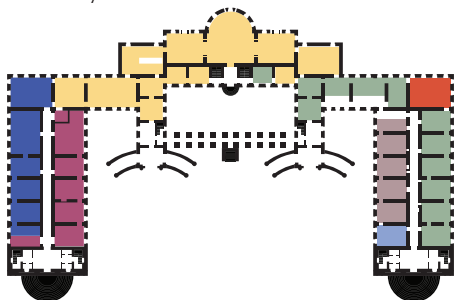
A központi előcsarnokból kiinduló folyosók összekötötést biztosítottak a könyvtárak, a játéktér, a dolgozószobák és a fogadóterem felé.

A gyermekek hálószobái

A bejárat közelében levő lépcsősoron lehetett feljutni a cári gyermekek hálótermébe. Itt volt a hemofiliában szenvedő Alekszej cárevis különlegesen felszerelt hálószobája és a tanulószobája is.

A PALOTA ALAPRAJZA (földszint)

Amikor a cári család 1905-ben a palotába költözött, Alekszandra cárné parancsára módosították a szobák elosztását. A korábbi cárok, akik nyári rezidenciának használták Carszkoje Szelót, a számukra vonzóbb északnyugati szárnyban alakították ki lakosztályaikat.

- Alekszandra Fjodorovna lakrésze
- vendégszobák
- Marija Fjodorovna szobája
- Jelizaveta Petrovna szobája
- II. Miklós lakrésze
- III. Sándor és Marija lakrésze
- angol lakosztály

Délkeleti szárny

A cár és a cárné privát lakrészei kaptak benne helyet: dolgozószobák, fürdőszobák, a Paliszander- és a Mályvaszalón, a cári hálóterem, valamint a személyzet és a komornák szobái.

Rejtélyes gyilkosság

A jekatyerinburgi Ipatyev-házban raboskodó cári család a Jakov Jurovskij vezette helyi Cseka őrizete alatt állt. 1918. június 16-ának éjjelén közölték velük, hogy egy másik helyre fogják őket átszállítani. Híre ment ugyanis, hogy a Fehér Hadsereg már a város felé közeledik. Pár óra múlva a héttagú családot és személyzetét – az inas Alekszej Trupot,

a komornát, Anna Gyemidovát, a szakács Ivan Haritonovot és Szergej Botkint, az orvost – az egyik alagsori helyiségbe kísérték, hogy ott várakozzanak. A pincében két szék volt: az egyikre a cárevics, a másikra a cárné ült le. Néhány perccel később felfegyverzett bolsevikok léptek be. Jurovskij elővette a pisztolyát, odament a cárhoz, és közölte vele, hogy az orosz nép halálra ítélte

őt, majd föbe lőtte. A Cseka főnöke szerint a többi fegyveres is lövöldözni kezdett. A pincét sikoltozás, fegyverropogás és fojtó füst töltötte be. A cárné nem halt meg azonnal, a férje fölé hajolt, mire Jurovskij szájba lőtte. Olga és az orvos a második, fejre irányított sorozatlövéstől halt meg. A még nyoszörgó cárevics újabb két lövést kapott. Tatyjanát, Anasztasziját és Mariját golyóálló mellényként védték a ruháik belésébe tömött ékszerek. A fal tövébe kuporodó Mariját és Anasztasziját ekkor egy másik lövéssorozat érte, ahogyan a komornát, a szakácsot és az inast is. Azonban a bolsevikok észrevették, hogy még nem haltak meg, így a gyilkosságsorozatot szuronydöfésekkel és fejre mért puskatusütésekkel fejezték be. A holttestek sorsa temérdek rejtélyhez és egy legendához szolgált alapul a szörnyűséges bűntettet követő nyolcvan évben.

SZÁLLÍTÁSRA VÁRÓ FOGOLY

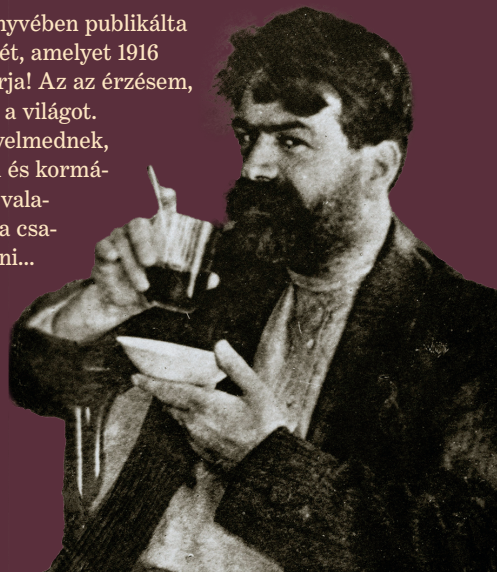
A katonai őrizetben lévő II. Miklós 1917-ben a Carszkoje Szeló-i rezidencián, nem sokkal Tobolszkba történő átszállítása előtt.

Az utolsó prófécia

Rasputyin – A titkos archívumok című könyvében publikálta Radzinszkij a szerzetes utolsó jóvendölését, amelyet 1916 őszén intézett a cárhoz. „Oroszország Cárja! Az az érzésem, hogy január 1-je előtt el fogom hagyni ezt a világot. Ha bérnyilkosok ölnének meg, akkor kegyelmednek, cárr, nincs mitől félnie. Maradjon a trónon és kormányozzon. De ha a gyilkosságot kegyelmed valamelyik családtagja fogja elkövetni, akkor a családjából senki sem fog két évnél tovább élni... Engem meg fognak ölni, már nem tartozom az élők világához... Imádkozzon, legyen erős, és vigyázzon a családjára.”

A HÓHÉR

A forradalmár Jakov Jurovskij, II. Miklós kivégzője és az orosz családot meggyilkoló Cseka főnöke.

A hivatalos körök elleneszenve ellenére a szélhámos tekintélye és befolyása töretlen maradt a cárnénál, sőt tovább erősödött, amikor másodszor is megmentette a cárevics életét. És bár az oroszországi helyzet romlása fokozatosan aláásta Raszputyin hatalmát, semmi nem űzhette el az udvarból.

Még a bűneit tanúsító vallomások sem. Mindennapok voltak a szentpétervári prostituáltakkal és előkelő nőkkel folytatott, családi botrányokba torkolló orgiái. A szerelmi kalandok híre az orgiák résztvevőinek vallomásain és a titkosrendőrségi jelentéseken keresztül szivárgott ki. Sztolipin miniszterelnök ugyanis elrendelte, hogy a cári titkosrendőrség (*ohrana*) ügynökei éjjel-nappal kövessék Raszputyint. A cárné bizalma még akkor sem rendült meg, amikor Mary – a palota egyik gyermeklány-nevelője – feljelentést tett nemi erőszak miatt. „Minden, amit a »Barátunk« tesz, szent” – válaszolta Alekszandra, és elbocsátotta a lányt.

MERÉNYLET RASZPUTYIN ELLEN

Az Európát fenyegető háború árnyékában a cárné által támogatott Raszputyin II. Miklósához írt, háborúellenes üzenetei szinte már a szemtelenség határát súrolták. De egy új előjel más megvilágításba helyezte a szerzetes háborút elítélő próféciait. Ferenc Ferdinánd főherceg és felesége 1914. június 28-án merénylet áldozata lett Sarajevóban, ami az első világháború kirobbanásához vezetett. Ugyanezen a napon követtek el merényletet Raszputyin ellen is. Egy fanatikus asszony késsel életveszélyesen megsebesítette a szülőfalujában tartózkodó

▲
A HALÁL FELÉ

A képen a szibériai Tobolszkba száműzött orosz cári család látható egy magtár tetején, a Jekatyerinburgba történt átszállításuk előtt.

▶
MATRJONA RASZPUTYINA

1913-tól apjával élt Szentpéterváron, majd az 1917-es októberi forradalom után Párizsba, onnan pedig az Amerikai Egyesült Államokba emigrált.

szerzetest. A cárné nem hitt a véletlen egybeesésekben, és szembeszállt a férjével, amikor az elutasította Raszputyin intelmeit. A lábadozó szerzetes tucatnyi táviratban figyelmeztette Miklóst, hogy ne keverje háborúba Oroszországot.

Ettől kezdve – a két és fél évvel későbbi meggyilkolásig – Raszputyin lassan elveszítette barátait.

Bizalmasainak köre egyre kisebb lett. Legmegbízhatóbb támaszai a családjá, Matrjona nevű lánya, a cárné közeli barátnői voltak, és természetesen maga a cárné, aki megőrizte a *sztarecbe* vetett vak hitét. Raszputyin megérezte,

hogy tragikus vég közelít felé. Meggyilkolása a Romanovokat szomorúsággal és nyugalansággal töltötte el. Védtelennek és sorsukra hagyottnak érezték magukat a „szent” ember halála után.

A későbbi tragikus események igazolták Raszputyin utolsó jóslatát: halála után három hónappal II. Miklós lemondásra kényszerült, és az uralkodócsaládot 15 hónapig tartották, majd brutálisan végeztek mindannyiukkal. A gyilkosok csaknem teljesen megsemmisítették a holttesteket, és elfedték a sírgödöröket, hogy a Romanovok emlékét is kitéröljék az orosz nép emlékezetéből.